

Forray R. Katalin – Marton Melinda

Pécsi Tudományegyetem BTK Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Egyházi szakkollégiumok **(Cigány és nem cigány hallgatóknak)**

A cigányság oktatási és ebből következő munkaerőpiaci hátrányai olyan problémaként jelennek meg, amelynek orvosolására számos oktatáspolitikai kezdeményezés született. Habár a rendszerváltást követően javult a cigányság oktatási helyzete, megjelentek a cigány fiatalok a felsőoktatásban is, a diploma megszerzése azonban sok esetben csak valamilyen ösztöndíjjal vagy egyéb támogatással sikerülhetett. A kezdetben nem etnikai alapú támogatásokat felváltották az etnikai alapú ösztöndíjak, létrejöttek a cigányság számára létrehozott, tehetséggondozással foglalkozó kezdeményezések.

A szakkollégiumi tehetséggondozás az egyik leghatékonyabb módszere (lehet) a felsőoktatásba bekerült fiatalok segítésének, hiszen ezek az intézmények holisztikus szemlélettel rendelkeznek: nem csupán anyagi támogatást nyújtanak, hanem különböző programokkal, mentori, tutori foglalkozásokkal segítik a szakkollégiumokba felvételt nyert hallgatók iskolai sikerességét, valamint fontos értékközvetítő, identitás-erősítő feladatokat is felvállalnak, mely értékátadás különös jelentőséggel bír az egyházi szakkollégiumok esetében. Mára az egyházi tehetséggondozás tehát etnikai szintén is megjelent, létrejött a Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózat. Célunk annak bemutatása, hogy miben különböznek, illetve hasonlítanak az egyházi cigány és nem cigány szakkollégiumok, van-e valamilyen jellegzetessége a cigány fiatalok egyházi szakkollégiumi nevelésének és tanításának, milyen célzott tevékenységekkel, programokkal kívánják megvalósítani a cigány értelmiség kinevelését, a fiatalok felsőoktatási sikerességének előmozdítását.

Bevezetés

A cigány, roma értelmiségi elit kinevelése olyan társadalompolitikai célkitűzés, amivel a közvélemény viszonylag széles köre – nemcsak a polgárjogi célokkal rokonszenvező vagy éppen az ilyen célokért küzdeni is hajlandó szűkebb értelmiségi csoportok – egyet tud érteni. Az ehhez szükséges eszközökről, intézményi feltételekről analógiásan gondolkodva hamarosan az elmúlt évszázad nagy horderejű kísérleteihez jutunk. Az ösztöndíjazás, a tehetséggondozó középiskolák a 20. század jellegzetes eszközei voltak, hogy a „nép”, különösen a falusi szegénység körében rejtőző tehetségtartalék az egész társadalom érdekében feltáruljon, az ide tartozó fiatalok esélyt és támogatást kapjanak a magasabb szintű művelődésre, a felsőbb társadalmi osztályokba való belépésre – egyúttal tanulják meg a közéletben is képviselni társadalmi csoportjukat.

A rendszerváltás után a cigány, roma népesség jelent meg az egyik olyan célcsoportként, melynek emancipációjához szükségesnek látszott saját öntudatos, közéleti, politikai

aktivitást mutató értelmiségének kinevelése. Kevés cigány fiatal jutott be a felsőoktatásba, de ők sem mindig tudtak a diplomaig eljutni. Az ösztöndíj – az állami ösztöndíjat 1993-ban vezették be a továbbtanuló cigány fiatalok támogatására, a Soros Alapítvány ösztöndíját követve – talán megfelelő eszköz volt ahhoz, hogy a továbbtanulási döntés megszületésére bátorítson, de nem nyújtott segítséget a bennmaradáshoz, a tanulási sikereket akadályozó szociokulturális nehézségek leküzdéséhez.

A felsőoktatásban ma a legismertebb tehetséggondozó program a szakkollégiumi rendszer. A szakkollégium mint fogalom megjelenése *Kardos* (2000) szerint a NÉKOSZ-hoz köthető, véleménye szerint a NÉKOSZ utóéletéhez hozzátartozik a napjainkban is létező szakkollégiumi rendszer. 1948-ban, amikor a népi kollégiumokat az első politikai támadások érték, úgy döntöttek, hogy a kollégiumi közösséget szakmák szerint szervezik újjá, demonstrálva a tanulás és a szakma elsajátításának elsődlegességét a politikai ambíciókkal szemben. (1976-ban a NÉKOSZ 30 éves jubileum alkalmából rendezett nagyszabású ünnepségek keretében hivatalosan rehabilitálták a mozgalmat, és a Kádár-rendszer saját táborába sorolta tagjait.) A rendszerváltás után a „NÉKOSZ-ügy fokozatosan elvesztette aktualitását, a rendszerváltás után a mozgalomnak már nincs köztörténete” (*Hordósy*, 2008). Történtek kísérletek a népi kollégiumok újjászervezésére, ám végül nem valósultak meg abban az értelemben, hogy hasonlóan nagyszabású, társadalomépítő folyamatá válnak volna. Bár közvetlen kapcsolat nem mutatható ki, úgy véljük, hogy ezekre az előzményekre épültek a szakkollégiumok.

Az 1980-as években éledtek újjá a szakkollégiumok, a tehetséggondozás legmeghatározóbb intézményei. 2003-ban jött létre a Szakkollégiumi Charta (2003), melyben a „szakkollégiumiság kritériumait” fogalmazták meg. Az újonnan alapított Szakkollégiumi Közalapítvány biztosított finanszírozást, 2009-ben pedig a Magyar Géniuszt Integrált Tehetségszolgáltató Program elnevezéssel más típusú finanszírozási forrás is megjelent.

Vajon mit és mennyit segítenek a szakkollégiumok a cigány, roma fiatalok diplomássá válásában? Vannak-e olyan kísérőjelenségei ennek a folyamatnak, amelyek nem célzott tevékenység nyomán alakulnak ki (például a kiválasztottság tudata), hogyan módosítják ezek a hatások a fiatalok életpályáját? Kérdés az is, milyen szociális és etnikai csoportból kerülnek ki ezek a fiatalok, mennyit tartanak meg családjaik hagyományaiból. Vajon eddigi tanulmányi sikerességük, életstratégiájuk, életcéljuk közvetlen továbblépés családjuk szintjéről, vagy tényleg nagy lépéssel kerülnek lépcsőfokokkal feljebb a társadalmi munkamegosztásban? A kérdésekre megfelelő célzott kutatások hiányában egyelőre nincsen pontos válasz, csak benyomásokra támaszkodhatunk (*Forray*, 2012).

Mivel egy most kezdődő kutatásról van szó, az alábbiakban csak a fő vonások kiemelésére szorítkozunk. Arra törekszünk, hogy bemutassuk az egyházi szakkollégiumi rendszer fő vonásait, külön kitérve a cigány diákok számára létesült intézményekre.

Mi is a szakkollégium?

A *Pedagógiai Lexikon* (1997, III. 339. o.) megfogalmazása szerint a szakkollégium olyan jellegzetes, a felsőoktatásban működő intézmény, amelyben „az egyik fontos célkitűzés az értelmiségképzés [...] mint oktató intézmény funkcionál, lehetőséget biztosítva a felvett hallgatónak, hogy széles körű műveltségre tegyenek szert”. A meghatározásban nem szerepel az elitképzési cél, pedig ezeknek az intézményeknek, akár történeti, akár jelenkori szerepüket és céljaikat szemléljük, ez talán a legfontosabb funkciójuk.

A 2005. évi felsőoktatási törvényben az alábbi meghatározás olvasható: „A szakkollégium célja, hogy saját szakmai program kidolgozásával magas szintű, minőségi szakmai képzést nyújtson, segítve a kiemelkedő képességű hallgatók tehetséggondozását, közéleti szerepvállalását, az értelmiségi feladatokra történő felkészülés tárgyi és személyi

feltételeinek megteremtését, a társadalmi problémákra érzékeny, szakmailag igényes értelmiség nevelését. A szakkollégium az önkormányzatiság elvére és a szakkollégisták öntevékenységre épül, a szakkollégium tagsága dönt különösen a kollégiumi tagsági jogviszony keletkezéséről vagy megszűnéséről, az önálló szakkollégium szervezeti és működési szabályzatának elfogadásáról, a szakkollégium szakmai programjáról és az ahhoz kötődő szakmai teljesítményekre vonatkozó követelményekről.” (66. § [4]) Tehát egy intézménynek ahhoz, hogy szakkollégiumnak tekintsük, magas szintű szakmai képzési programmal kell rendelkeznie, közéleti szerepvállalásra és értelmiségi létre kell nevelnie tagjait, valamint fontos kritériumként jelenik meg az önkormányzatiság. Ilyen értelemben ide tartoznak azok a szervezetek is, amelyek nem biztosítanak szállást a résztvevőknek („láthatatlan kollégiumok”). Jelen tanulmányban azonban olyan intézményeket vizsgálunk, amelyek diákoththoni ellátást is biztosítanak a felvételt nyert hallgatóknak, tehát leszűkíthető a definíció azokra a szakkollégiumokra, ahol a tagok együttlakása is megvalósul, a „kollégium és a diákoththon az e törvényben meghatározottak szerint szakkollégiumi tevékenységet is folytathat, szakkollégiumként is működhet” (2005. évi Felsőoktatási törvény 13. § [6]).

A modern szakkollégiumokról

A szakkollégiumok modern formájukban az 1970-es évektől jelentek meg hazánkban (elsőként a Rajk László Szakkollégium Budapesten) mint a felsőoktatásban kapott képzés kiegészítői. Az első szakkollégiumok alapvető célja a magas szintű tudományos képzés volt. Kezdetben politikai ellenzéki álláspontot képviseltek – erről tanúskodik az egykori hallgatók mai szerepvállalása –, ezt az ideológiai színezetet a rendszerváltás tüntette el. Az 1990-es fordulat következménye a felsőoktatás tömegessé válása volt, melynek hatására egyre több szakkollégium alakult, a cél pedig immáron a felsőoktatás hiátusainak pótlása volt. Az egyházi szakkollégiumok kialakulása valamivel később kezdődött, az 1990-es évekre vezethető vissza (Seres, 2001). A szakkollégiumok tagjai általában egy helyen, az adott felsőoktatási intézmény kollégiumában laktak, azonban léteztek és léteznek ma is úgynevezett „láthatatlan kollégiumok” is. Mivel egyre több, magát szakkollégiumként definiáló szervezet jött létre, szükségszerűvé vált egy közös kritériumrendszer, a már említett Szakkollégiumi Charta (2003) létrehozása, melyben az alapvető feladatokat, programokat, elveket, valamint a szervezeti működésre vonatkozó feltételeket határozták meg.

A szakkollégiumok különböző megközelítésekben vizsgálhatók (Bordás és Ceglédi, 2012). Lehet ezeket a szervezeteket elitképző intézményként vizsgálni (lásd Erős, 2010), vagy civil kezdeményezésként értelmezni (lásd Fazekas és Sik, 2006), tehetséggondozó szervezetként (lásd Ceglédi, 2010; Ceglédi, Fónai és Győrbíró, 2012), valamint akár informális csoportként is (lásd Márkus, 2010), esetleg szellemi, tudásteremtő közösség jellegüket kiemelve (lásd Bordás és Ceglédi, 2012). A szakkollégiumok tehetséggondozó intézményekként való definíciója áll a legközelebb jelen tanulmány témájához, hiszen a felekezeti szakkollégiumok főként ilyen típusú feladatokat látnak el (Kardos, 2011). Ez a megközelítés értelmezhető egyrészt oktatáspolitikai szempontból, hiszen a 2005. évi felsőoktatási törvény (66. § [4]) kiemelt tehetséggondozási formaként tekint a szakkollégiumokra, másrészt a tehetséggondozás iránti társadalmi igény is fontos szempont (Ceglédi, Fónai és Győrbíró, 2012), hiszen az egyházi tehetséggondozás egyik fontos eleme a szakkollégiumok létrehozása és fenntartása.

Az egyházi roma szakkollégiumok célját a Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózat alapító levele határozza meg: céljuk, hogy „cigány identitásukat megőrző, keresztény

értelmiségieket neveljenek, akik sokoldalúan képzettek, szakmai munkájukban magas szintre törekednek, nyitottak a fejlődésre, elkötelezettek egyházi közösségeik képviselőitől. A programnak központi vezetése van, amely összehangolja a tevékenységet, az egyes intézmények pedig egyetemi városokban kaptak helyet. Ezek jelenleg (2012-ben) a következők: Jezsuita Szakkollégium (Budapest), Bacsinszky András Görögkatolikus Cigány Szakkollégium (Miskolc), Evangélikus Roma Szakkollégium (Nyíregyháza), Wáli István Református Roma Szakkollégium (Debrecen). Megalakulásuk évében (2011) külön forrást különítettek el számukra, az EU-s fejlesztési programban pedig (szinte) önálló fejezetet képviselnek. A fejlesztési lehetőség természetesen nem csupán az egyházi szakkollégiumok számára lesz elérhető, azonban – a Pécsi Tudományegyetem Wlislóczky Henrik Roma Szakkollégiuma és a Romaversitas mellett – nemigen van működő cigány szakkollégium. Az első évben mindegyik szakkollégiumban 15–20 diák kapott helyet, számuk a tervek szerint évente arányosan emelkedik. Az egyházi szakkollégiumok – bár kivételek vannak – saját külön épületben vagy épületszárnyban helyezkednek el, a költségvetésükbe beépült személyzettel rendelkeznek, a diákok kollégiumi nevelését és oktatását tiszteletdíjas meghívott előadók látják el.

Az egyházi szakkollégiumokban a tehetséggondozás kiegészül egyfajta erkölcsi neveléssel, lényeges elem a szociális érzékenységre nevelés, az értékrendszer formálása, melynek alapját hit, illetve az adott valláshoz kapcsolódó vallásoktatás, rendszeres hitéleti tevékenység adja. A nem felekezeti szakkollégiumokkal összehasonlítva kiemelkedően fontos funkciója ezeknek az intézményeknek a közösségi szellem, a közösségi léte nevelés (Kardos, 2011). Van, aki szerint a nem egyházhoz kötődő szakkollégiumoktól a tudományterületek heterogenitása (Erős, 2010) is megkülönbözteti. Ezek az intézmények nem kapcsolódnak konkrét felsőoktatási intézményhez – kivételt képeznek ez alól az egyházi felsőoktatási intézményekhez kötődő szakkollégiumok –, illetve karhoz vagy szakhoz.

Az elemzés módszere és a minta

Kutatásunkban a szakkollégiumok weboldalainak elemzését végeztük adott kritériumrendszer alapján. Megvizsgáltuk a szakkollégiumokba való bekerülés feltételeit, a felvételi követelményeket, elemeztük célkitűzéseiket, tevékenységeiket, a hallgatók számára meghirdetett állandó és eseti programokat, valamint a hallgatók intézmény és tudományterület szerinti összetételét. Azokat a szakkollégiumokat vontuk be a mintánkba, melyek a Keresztény Kollégiumokért Alapítvány honlapján szerepeltek, valamint a Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózat (KRSZH) intézményeit:

- „Salesianum” Don Bosco Keresztény Pedagógiai Szakkollégium (Budapest)
- Boldog Terézia Katolikus Egyetemi Feminine Studies Szakkollégium (Debrecen)
- Iosephinum Kollégium és Szakkollégium (Piliscsaba)
- Jézus Szíve Népleányai Társaság Egyetemi Szakkollégium (Budapest)
- Karolina Katolikus Egyetemi Szakkollégium (Szeged)
- Protestáns Felsőoktatási Szakkollégium (Budapest)
- Sík Sándor Piarista Szakkollégium (Szeged)
- Szent Ignác Jezsuita Szakkollégium (Budapest)
- Szent Imre Szakkollégium (Szeged)
- Szent László Katolikus Szakkollégium (Győr)
- Szent Pál Katolikus Szakkollégium (Sopron)
- Luther Márton Szakkollégium (Budapest)
- Szent Vince Kollégium és Szakkollégium (Piliscsaba)
- Bacsinszky András Görögkatolikus Roma Szakkollégium (Miskolc)

- Wáli István Református Cigány Szakkollégium (Debrecen)
- Evangélikus Roma Szakkollégium (Nyíregyháza)
- Jezsuita Roma Szakkollégium (Budapest)
- Szent Péter Kollégium (Piliscsaba), mely nevében nem szakkollégium, de szakkollégiumi tevékenységet is folytat.

Az egyházi szakkollégiumok fő jellemzői

Tanulmányunkban összesen 18 – 6 fővárosi és 12 vidéki (nagy)városi – szakkollégiumot vizsgáltunk, ezek nagyobb hányada (11 szakkollégium) koedukált intézmény, ennél jóval kisebb számban vannak a nők részére fenntartott intézmények (4), és a legkevesebb közöttük a férfiak számára fenntartott szakkollégium (3). Egyházak szerinti bontásban az alábbiakat állapítjuk meg: római katolikus 13 (ebből rendi 3); görögkatolikus 1, protestáns egyházi 4. Cigány, roma diákok számára létesült 4 szakkollégium.

Megvizsgáltuk a szakkollégiumok honlapjainak használatát, kihasználtságát, valamint azt is, hogy milyen üzenetei vannak ezeknek a látogatók számára. Az elemzésbe bevont intézmények igen eltérő intenzitással használják weboldalaikat. Nagyjából felük elavult tartalommal rendelkeznek, nem frissítik az eseményeket, híreket, így nem nyújtanak naprakész információt az érdeklődők számára. A honlapok általában kevésbé megnyerő külleműek és nem túl jól strukturáltak. A honlapok másik része igen jól funkcionál, tényleges, aktuális tartalommal rendelkezik, ezek jól strukturáltak és tetszetős képet mutatnak a látogatóknak.

A tartalom és a funkció azonban csak az egyik része a vizsgálatnak. Nézzük, hogy milyen látens tartalom rejtőzik a honlapokon! Színeiben és struktúrájában letisztultabb és visszafogottabb oldalakkal találkozhat az érdeklődő az intézmények többsége esetében, amelyek a vallási értékek dominanciáját tükrözik. A szakkollégiumok honlapjainak csaknem mindegyike a közösségi élet fontosságát sugallja, a kezdőoldalakon több esetben hallgatókról találhatók képek, galériákban csoportos tevékenységeket végző diákok szerepelnek különböző rendezvényeken és programokon. Előfordulnak olyan oldalak, ahol a diákok bemutatkozó írással vagy kisfilmmel színesítik a tartalmakat. Minden weboldal esetében már a kezdőlapon megjelenik valamilyen vallási tartalom, legtöbbször bibliai idézet vagy vallási tartalmú kép.

Vannak olyan szakkollégiumok, amelyek ingyenes weblapokat használnak, azonban ezek külleme nem nevezhető kevésbé igényesnek a fizetős oldalakéinál, valamint a használat intenzitásában sem mutatkozik a két típus között különbség.

Bekerülés – felvételi

Az elemzett szakkollégiumok befogadóképessége igen nagy szóródást mutat: 20 fős kis szakkollégiumok és 150 fős nagy intézmények is bekerültek a mintánkba. A feltöltöttség többségükben 100 százalékos, azonban van néhány olyan is, ahol a hallgatók tényleges száma meghaladja a kollégium befogadóképességének létszámát, valamint vannak szakkollégiumok, ahol nincsenek feltöltve a férőhelyek – ez főként a nemrég létrehozott cigány szakkollégiumokra jellemző, melynek oka, hogy ezek a tevékenységüket nemrég kezdett intézmények teret engednek a később érkező hallgatóknak is.

Az egyházi szakkollégiumok többsége esetében a felvételi jelentkezéskor nemcsak a keresztény szellemiség, hanem az ezt bizonyító lelkipásztori/hitoktatói ajánlás is szükséges. Néhány kivételtől eltekintve szóbeli felvételi eljárás útján kerülhetnek be a hallgatók az intézményekbe, melynek során motivációikról, elköteleződésükről kell számot adniuk.

A diákok elhelyezése általában az egyház fenntartása alá tartozó épületekben történik, néhány esetben pedig előfordul, hogy a felsőoktatási intézmény kollégiumának épületében szállásolják el a szakkollégistákat – ez főként a cigány szakkollégiumoknál jellemző. Ennek deklarált oka lehet, hogy integrációs célja van az együttlakásnak, bár valószínűbb okot jelentenek az indulás pénzügyi nehézségei. A másik ok, hogy a cigány fiatalok számára létrehozott keresztény intézmények igen rövid múltra tekintenek vissza, s még nem alakult ki a végleges intézményi, szervezeti keretük.

intézmény hallgatói is jelen vannak, ez azokra jellemző, amelyek olyan városokban vannak, ahol több egyetem vagy főiskola is megtalálható (Budapesten, Nyíregyházán és Szegeden). A másik részükben az intézményi heterogenitás annak tulajdonítható, hogy az adott városban egyetlen felsőoktatási intézmény van, tehát itt sem intézmények szerinti szelekcióról van szó. Vannak olyan szakkollégiumok, amelyek kapcsolatban állnak a Pázmány Péter Katolikus Egyetemmel, így ezekbe az intézményekbe csak innen kerültek be diákok.

A tudományterületi heterogenitás minden intézményben megjelenik: a legkülönbélebb szakokon tanulnak a szakkollégisták. A teljesség igénye nélkül az informatikai programtervezőtől a történelem, jogász, környezetmérnök, földrajz, hittudományi, pszichológia, gyógyszerész, hegedűművész szakot végzőkön keresztül az orvosi egyetemen tanulókig mindenféle terület képviselteti magát a vizsgált egyházi szakkollégiumokban, valamint kis számban doktori iskolás hallgatók is tagjai ezeknek az intézményeknek. Egy olyan kollégiumot is találtunk, ahol olyan diákok is lakhatnak, akik már befejezték felsőoktatási tanulmányaikat.

A cigány szakkollégiumok esetében érdemes kitérni az etnikai összetételre, mivel ezeket azzal a céllal hozták létre, hogy a cigány fiatalok lakó- és képzőhelyeül szolgáljanak. Ezekben a szakkollégiumokban alapszabályként jelenik meg (KRSZH alapító okirat), hogy a felvett hallgatók 75 százalékának (önbevallás alapján) cigány származásúnak kell lennie. A négy kollégium közül egy, a debreceni székhelyű esetében a hallgatók mind-egyikének cigány származásúnak kell lennie – a cigány származásról szóló nyilatkozat benyújtása ebben az intézményben a jelentkezés feltétele.

A kiemelkedő tanulmányi teljesítmény és a szociális rászorultság a szakkollégiumok nagyjából felében alapvető követelmény (ezek nem egymást kizáró, hanem gyakran egymás melletti elvárások). Az elemzésbe bevont szakkollégiumok felvételi követelményei között expliciten csak néhány esetben jelenik meg a szociális rászorultság, azonban látenszen nagy valószínűséggel figyelembe veszik több kollégium esetében is ezt a tényezőt, hiszen van olyan intézmény, amely a családi körülmények leírását kéri a hallgatóktól, ahogy olyan is, amelyik szülői jövedelemigazolást kér.

A hallgatók összetétele

A felekezeti szakkollégiumokban jellemző a hallgatók eltérő intézményekből és tudományterületekről való rekrutációja, mely a vizsgált intézményekre is igaz. Azt is meg kell jegyezni azonban, hogy vannak olyan nem felekezeti szakkollégiumok is, amelyekben különböző tudományterületről és intézményből érkeztek a tagok. A szakkollégiumok egy részében több felsőoktatási

Célok és tevékenységek

A górcső alá vett szakkollégiumok elsődleges közös jellemzője a vallási, lelki nevelés. Jellemző továbbá az általános ismeretátadás különböző előadások, kurzusok formájában. Fontos szerepet kap ezekben az intézményekben a közösségi lét, valamint az interdiszciplinaritás, ami a nem keresztény, általában valamely diszciplína köré szerveződő szakkollégiumok többségétől megkülönbözteti őket.

Természetesen nemcsak hasonlóságok, de különbségek is felfedezhetők az egyes szakkollégiumok között, mely eltérések mentén különböző szakkollégium-típusokat hoztunk létre:

Konkrét tematika köré szervezett típus: célja egy témában való elmélyülés, amely közös érdeklődési területet jelent a hallgatók számára (például nőiség, cigányság). Itt a szakmai tartalomról az mondható el, hogy az általános műveltségen túl a közös érdeklődési terület feltárására koncentrálnak, a szakmaiság mellett kiemelt szerepet kap a lelkiesség, a keresztény értékek átadása.

A közösségi létet és a közéleti feladatvállalást előtérbe helyező típus: a vallási közösségformálás és a közéleti szerepvállalás a legfontosabb célkitűzés, tehát a hallgatókban a keresztény értékeket képviselő értelmiségi szemlélet kialakítása, az általános, látókört szélesítő ismeretek átadása és a közösségi lelki nevelés aránya egyensúlyban van.

A személyiség formálását előtérbe helyező típus: főként a szabadidős és a lelki, vallási tevékenységek dominálnak, túlsúlyban vannak az önismereti foglalkozások, elsődleges cél a személyiség harmonikus művelése, kisebb súlyt kap a képzési programban a szakmai képzés.

Az említett három csoport inkább ideáltípusként értelmezhető, hiszen a valóságban kevés az olyan szakkollégium, mely csak az egyik típusba sorolható be. A fenti ideáltípusok (az 1. és a 2. típusú) keverékeként értelmezhetők a cigány hallgatók számára létrehozott keresztény szakkollégiumok is. Ezek programjaikban és céljaikban nem különböznek számottevően a többi keresztény szakkollégiumtól, azonban egyéb tekintetben néhány eltérés mégis tapasztalható.

Cigány szakkollégiumok

A legfőbb tényező, amely megkülönbözteti a cigány felekezeti szakkollégiumokat, hogy meghatározott rendszer tagjaiként működnek – a többi szakkollégium kevésbé vagy egyáltalán nem tart kapcsolatot más kollégiumokkal. További különbség természetesen az etnikai színezet: a KRSZH alapító okirata szerint a felvett hallgatók legalább 75 százaléka cigány kell legyen. A debreceni az egyetlen szakkollégium, ahol a felvételi követelmények között szerepel a cigány származásról szóló nyilatkozat, melynek értelmében oda csak cigányok kerülhetnek be.

A cigány szakkollégiumok fenntartói a jezsuita rend, a görögkatolikus, a református és az evangélikus egyházak.

A cigány szakkollégium célja szerint nem más, mint „szellemi műhely, a cigányság integrációjának keresztény szellemiségű alternatíváját kínálja fel” (KRSZH alapító okirat). Ezt szolgálja az egységesen kidolgozott modulrendszer, mely három ismeretkörből áll. Az első a cigány-magyar kettős identitást építő kulturális modul, melynek keretében identitáserősítő kulturális programokat és cigány-magyar népismeretet, történelmet, kultúrát és cigány nyelveket oktatnak. A második, spirituális modul keretében a hallgatók teológiai, egyházi jártasságát és hitét kívánják elmélyíteni, és arra nevelik őket, hogy hiteles képviselői legyenek vallásuknak. A harmadik, közismereti modul pedig azt a célt szolgálja, hogy a „szakkollégisták biztos alapokkal rendelkezzenek az értelmiségi elit világában, képesek legyenek összetett problémák megoldására, minőségi munka végzésére és gondolataik szabatos kifejezésére, akár idegen nyelven” (KRSZH alapító okirat).

Összefoglalás

Vizsgálatunk célja az egyházi szakkollégiumi rendszer áttekintése volt, amit az interneten megjelenő tartalmak alapján vizsgáltunk. Maga a szakkollégiumi rendszer viszonylag hosszú múltra tekint vissza, ez is indokolja kiemelt vizsgálatát. Ennek a rendszernek újabb elemét azok a szakkollégiumok jelentik, amelyeket egyházak hoztak létre – természetesen állami támogatással – azzal a céllal, hogy hatékonyan kapcsolódhassanak be a felsőoktatás kihívásaival nehezen megküzdő, hátrányos helyzetű fiatalok, bizonyos esetekben pedig a cigány etnikum tagjainak diplomához való juttatásába. Kutatásunknak külön fontosságot ad, hogy a cigány népesség társadalmi integrációja az Európai Unió kiemelt programjává vált, melynek egyik fontos lépéseként értelmezhető az úgynevezett Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózat létrehozása (2011. május). A már évtizedek óta működő egyházi tehetséggondozás tehát etnikai szintén is megjelent. Különös előnye ezeknek az intézményeknek, hogy holisztikus szemlélettel rendelkeznek: nem csupán anyagi támogatást nyújtanak, hanem különböző programokkal, mentori, tutori foglalkozásokkal segítik a szakkollégiumokba felvételt nyert hallgatók iskolai sikerességét, valamint fontos érték közvetítő, identitáserősítő feladatokat is felvállalnak.

Elemeztük az egyházi szakkollégiumok felvételi követelményeit, és azt tapasztaltuk, hogy a többségükbe szigorú felvételi eljárás újan lehet bekerülni, és kivétel nélkül fontos szempontként jelenik meg a vallási elhivatottság, bár a felekezeti hovatartozás kevésbé lényeges, a fő szempont a keresztény szemlélet megléte.

Az intézmények célkitűzései és a hallgatók számára meghirdetett programok együttes vizsgálatával kialakítottunk egy tipológiát. Három típust különítettünk el. Létezik egy olyan csoport, amelybe azok

a szakkollégiumok kerültek, melyek célja egy konkrét, közös érdeklődési területként megjelenő témában való elmélyülés; ez a leghangsúlyosabb jellemzője a cigány szakkollégiumoknak is. Létezik egy olyan típus is, amelynek legfőbb célkitűzése a vallási

közösségformálás és a közéleti szerepvállalás. Az utolsó típusba pedig azok tartoznak, melyek elsődleges célja a személyiség harmonikus művelése.

Vizsgálatunk további lényeges pontját képezte a hallgatók tudományterületi és etnikai összetétele. A tudományterületek heterogenitása minden szakkollégium általános jellemzője, a hallgatók gyakran különböző intézményekből kerülnek be a szakkollégiumokba. Az etnikai összetételt kizárólag a cigány fiatalok számára létrehozott intézményekben volt lehetőségünk vizsgálni. E szakkollégiumok között egyetlen olyan intézmény van, ahová csak cigány származású fiatalok kerülhetnek be, míg a többi esetben „csak” a közös alapelvhez alkalmazkodnak a szakkollégiumok, tudniillik a felvett hallgatók maximum 25 százaléka lehet nem cigány származású. A közös szakkollégium – cigány és nem cigány hallgatók együtt – azt a célt is szolgálja, hogy a fiatalok mindennapi életükben is tanulhassák, tapasztalhassák az együttélés lehetőségeit, problémáit, sikereit.

A felekezeti cigány és nem cigány szakkollégiumok csupán a létrehozás körülményeiben (felülről, egy rendszer tagjaként alapították őket), etnikai összetételükben és valamelyest a tematikájukban (a cigány értelmiségi identitás erősítése fontos szerepet kap a keresztényi nevelés mellett) különböznek egymástól. Úgy véljük, hogy kutatásunk első lépései segítenek eligazodni az egymással alig érintkező rendszer elemeinek áttekintésében, így működésének hatékonyabbá tételében is.

A jelen tanulmány egy tervezett kutatás első lépése. A vizsgálatban a cigány etnikumú fiatalok közép- és felsőfokú továbbtanulásának lehetőségeit kívánjuk tanulmányozni, nem utolsó sorban a tanulást segítő különböző szervezetek munkáját elemezve. Az elemzésnek lényeges szempontját képezi a területi elhelyezkedés: mind a segítség, mind a segíteni szándékozottak földrajzi – ezzel együtt társadalmi – helyzete.

Irodalomjegyzék

- Bordás Andrea és Ceglédi Tímea (2012): *Debreceni szakkollégiumok mint a tudásmegosztó és tudásteremtő tanulóközösségek színterei*. 2012. 05. 12-i megtekintés, <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWFpbnxzemFra29sbGVnaXVtb2thcGFydGllbWJhbnxneDo0NDUxNDY4OTUyMzljOWEw>
- Ceglédi Tímea (2012): *Szakkollégiumban és tehetséggondozó programban résztvevő hallgatók összehasonlítása a Debreceni Egyetemen*. Konferencia-előadás. 2012. 05. 13-i megtekintés, <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWFpbnxzemFra29sbGVnaXVtb2thcGFydGllbWJhbnxneDoyNzc4ZDVmNWMDMDkxNjgz>
- Ceglédi Tímea, Fónai Mihály és Györbíró András (2012): *Tehetséggondozás és társadalmi kohézió – Tehetséggondozó intézmények a Debreceni Egyetemen és a Partiumi Keresztény Egyetemen*. 2012. 05. 16-i megtekintés, <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWFpbnxzemFra29sbGVnaXVtb2thcGFydGllbWJhbnxneDoxODA2MmZjMjQ2mZiMDQ4>
- Erős Péter (2010): A magyarországi szakkollégiumok 2007-ben – egy kvantitatív kutatás néhány eredménye. In: Juhász Erika (szerk.): *Harmadfokú képzés, felnőttképzés és regionalizmus*. Center of Higher Education Research and Development, Debrecen.
- Fazekas Mihály és Sik Domonkos (2007): *A magyarországi szakkollégiumok: érdekérvényesítés, forrás-szerzés, kommunikáció*. Kutatási zárójelentés. 2012. 05. 12-i megtekintés, http://www.mihalyfazekas.eu/Fazekas-Sik_Szakkollegiumi%20mozgalom_2007.pdf
- Forray R. Katalin (2012): *Cigány diákok a felsőoktatásban*. 2012. 05. 10-i megtekintés, <http://www.forrayrkatalin.hu/doski/Bara2008.pdf>
- Hordósy Rita (2008): A Népi Kollégiumok Országos Szövetsége. In: Gerő Márton (szerk.): *Kötőjel*. ELTE TÁTK, Budapest.
- Kardos László (2000): Amikor a népi kollégiumokról vallanom kell. In: Pogány Mária: *A NÉKOSZ utóélete*. Püski, Budapest.
- Kardos Katalin (2011): *Szakkollégium – felekezeti szakkollégium*. 2012. 05. 13-i megtekintés, <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWFpbnxzemFra29sbGVnaXVtb2thcGFydGllbWJhbnxneDo3YjM2YTl4ZjNmMWY2ZmFi>
- Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózat alapító okirata*. 2012. 05. 10-i megtekintés, http://wizs.reformatus.hu/?page_id=9

Márkus Zsuzsanna (2010): *Szakkollégiumok a Debreceni Egyetemen. Konferencia-előadás*. 2012. 05. 15-i megtekintés, <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWFpbnczemFra29sbGVnaXVtb2thcGFydG11bWJhbnxneDo3N2U0OGRhZmNlMzYxM2Jm>

Pedagógiai Lexikon (1997). Keraban, Budapest.

Pünkösti Árpád (2005): *Szeplőtlen fogantatás*. Nép-szabadság, Budapest.

Seres Tamás (2001): Egyházi szakkollégiumok a porondon. In: *N+1 típusú találkozások. Bemutatkozik a szakkollégiumi mozgalom*. Rajk László Szakkollégium, Budapest.

Szakkollégiumi Charta (2003). 2012. 05. 16-i megtekintés, <http://szakkollegium.tek.bke.hu/cikk.php?id=40>

Jegyzet

Ez a tanulmány az OTKA (K-101867) által támogatott *Tanuló régiók Magyarországon: Az elmélettől a valósáig* című kutatás keretében készült. Kutatásvezető: Dr. Kozma Tamás A kutatás

a TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0029 projekt keretében zajlott.

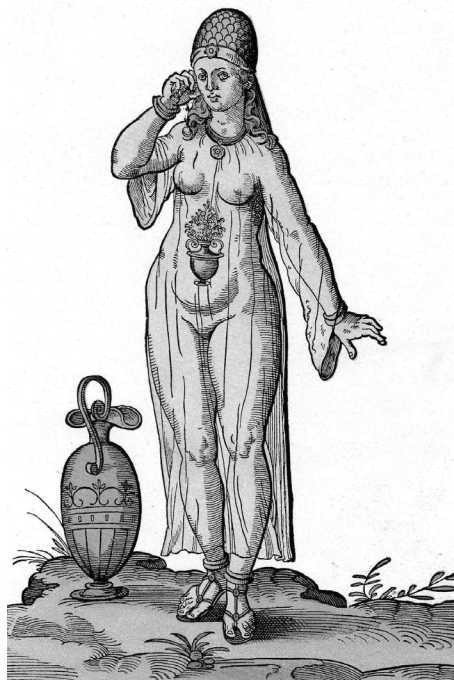
A kapzsi hóhérné – Történetek nőkről a 16–17. századból

VALOGATTA ÉS FORDÍTOTTA MAGYAR LÁSZLÓ ANDRÁS

Könyvünk nemcsak a művelődéstörténet iránt érdeklődők, hanem azok számára is különleges csemege lehet, akik kedvelik a szórakoztató, eseménydús, kissé véres és kegyetlen, olykor pajzán vagy egyenest obszcén irodalmat, illetve akik szeretnek régmúlt idők hangulatába kóstolni.

A gyűjtemény harminchét, 24 szerzőtől származó, 16–17. századi, eddig magyarul nem olvasható, nőkről szóló történetből áll. Az elbeszélések sajátossága, hogy nem szépirodalmi munkákból, hanem orvosi, démonológiai, tudományos, történeti művekből, anekdotagyűjteményekből származnak, bennük boszorkányokról, méregkeverőkről, prostituáltokról, kikapós asszonyokról, apácákról, csalókról, mártírokról, kuruzslókról, hóhérféleségekről és kígyónőkről egyaránt szó esik. A rövid és szórakoztató történetek hiteles képet adnak a nők korabeli társadalmi helyzetéről, életmódjáról, szenvedéseiről, sőt – mivel a szövegek kivétel nélkül férfiakról származnak – bizony nem túlságosan hízogó megítéléséről is. A fordítások főként latin, kisebb mértékben német nyelvből készültek.

A kötet a 16–17. század már szinte teljesen elfeledett irodalmából kíván ízelítőt adni. Az elbeszéléseket a kötet szerzőinek kislexikonja, illetve a szövegekhez fűzött, megértést segítő jegyzetanyag egészíti ki.

ISBN 978 963 693 437 8
140 oldal, A/5, kartonált,
16 oldal fekete-fehér illusztráció
2490 Ft
Várható megjelenés: szeptember